

ANNA GŁADKOWSKA*

KATECHEZA W HISTORII KOŚCIOŁA

CATECHESIS IN THE HISTORY OF THE CHURCH

Abstract: Catechesis is the education in the faith of children, young people and adults and includes teaching Christian doctrine that is transmitted in a systematic and holistic manner in order to introduce believers to the fullness of Christian life. Despite the passage of centuries of history, it has always been the same – the catechesis of the Church, and the only things that have changed are its form, functions and methods of implementation.

Keywords: history, Church, catechesis, lay people.

Katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych i obejmuje nauczanie doktryny chrześcijańskiej, które jest przekazywane w sposób systematyczny i całościowy w celu wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego¹. Każda sytuacja posiada swój własny kontekst historyczny, co oznacza, że przeszłość zawsze jest obecna w teraźniejszości, której nie można w pełni zrozumieć bez sięgnięcia do tego, co wydarzyło się dawniej. W przypadku katechezy była to zawsze ta sama – pomimo upływu kolejnych wieków – katecheza Kościoła, zmianom ulegała jedynie jej forma, funkcje i sposoby realizacji². Niniejszy artykuł stawia sobie za cel ukazanie wspomnianych wyżej zmian.

* Anna Gładkowska – doktor (teologia duchowości); e-mail: galuszkiewicz@vp.pl.

¹ Zob. J. SZPĘT, *Formacja katechetów w Polsce*, „Katecheta. Miesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 2010, nr 10, s. 4.

² Zob. R. MURAWSKI, *Duszpasterstwo katechetyczne przygotowujące do sakramentów bierzmowania i małżeństwa*, „Katecheta. Miesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 2005, nr 9, s. 11.

1. KATECHEZA W STAROŻYTNOŚCI

Od początku istnienia Kościoła, który narodził się w dniu Pięćdziesiątnicy, nauczanie katechetyczne było realizowane w ramach wspólnoty. Ewangelizacja, czyli pierwsze głoszenie Ewangelii, którego celem było nawrócenie na wiarę w Syna Bożego, dokonywało się w prywatnych i publicznych miejscach. Jednak pierwszym miejscem, od którego początek wzięła działalność nauczycielska, była żydowska synagoga³.

Celem przekazu wiary w starożytności chrześcijańskiej było przygotowanie do chrztu. Zatem nie chodziło jedynie o przekazywanie wiedzy, ale o kształtowanie postaw prawdziwych chrześcijan zatroskanych o wspólnotę Kościoła⁴. Jeśli sięgniemy do Dziejów Apostolskich, to zobaczymy, że w dniu zesłania Ducha Świętego zostało ochrzczonych trzy tysiące osób. Inny tekst przekazuje informacje, że św. Piotr udzielił chrztu setnikowi Korneliuszowi, również św. Paweł otrzymał chrzest po krótkim przygotowaniu. Dzięki informacjom o katechumenacie wiemy, że jego pierwszy etap obejmował przygotowanie dalsze, które wyrażało się w akcie wiary w jednego Boga, znanego z religii żydowskiej. Drugi etap zawierał prawdziwe pouczenie w wierze, gdyż członkom narodu wybranego brakowało jedynie wiary w Chrystusa, w którym wypełniły się proroctwa Starego Testamentu⁵.

Katechumenat zajmował naczelne miejsce w Kościele starożytnym, który stanowiąc w tym czasie dobrze zorganizowaną wspólnotę, o czym dowiadujemy się z tekstów sięgających początku III w. Istnienie katechumenatu potwierdzają tacy pisarze jak: Tertulian w dziele *De Baptismo*, pochodzącym z lat 198-200, a także Hipolit Rzymski, który opisuje instytucję katechumenatu w *Tradycji Apostolskiej*⁶. Rozkwit katechumenatu datuje się na IV w., z kolei dokładne poznanie jego struktury jest możliwe dzięki pismom Cyryla Jerozolimskiego, Teodora z Mopsuesti (na Wschodzie), a także Jana Chryzostoma, św. Ambrożego i św. Augustyna (na Zachodzie).

Organizacja katechumenatu, zarówno w Kościele wschodnim, jak i zachodnim, była taka sama, zaś różnice dotyczyły kwestii drugorzędnych⁷. Ten, kto decydował się na przyjęcie chrztu, najpierw musiał przedstawić się „doktorom”, czyli upoważnionym katechetom, po to, by przejść specjalne badanie dotyczące poznania motywów, którymi kierował się kandydat. Z kolei świadectwo o kandydatach było wydawane przez wiarygodnych świadków, którymi mogli być rodzice chrzestni. Było to konieczne, gdyż historia Kościoła znała wiele nadużyć w tym względzie.

³ Zob. *tamże*.

⁴ Zob. M. FINKE, *Odnowa katechetyczna (zarys katechetyki kerygmatycznej)* [w:] *Pod tchnieniem Ducha Świętego*, Poznań 1964, s. 559.

⁵ Zob. J. DAJCZAK, *Katechetyka*, Warszawa 1956, s. 240.

⁶ Zob. *tamże*.

⁷ Zob. R. MURAWSKI, *Duszpasterstwo katechetyczne*, s. 239.

Po zbadaniu motywów kandydata przeprowadzano egzamin dotyczący jego życia. Jeśli okazało się, że dana osoba pragnęła przyjąć chrzest z pobudek czysto religijnych, była wprowadzana do właściwego katechumenatu⁸. Tego aktu dokonywał biskup poprzez znak krzyża na czole, gest nałożenia rąk i podanie do ust poświęconej soli oraz odmówienie określonych modlitw. W Kościele na Wschodzie nowi katechumeni byli nazywani *catechumenai*, a na Zachodzie *audientes* lub *auditores*.

Katechumen po przyjęciu do pierwszej klasy katechumenatu uczęszczał do kościoła na nauki i msze św., a także był stopniowo wtajemniczany w życie chrześcijańskie. Początkowo cały ten proces trwał kilka miesięcy, by od IV w. osiągnąć czas nawet czterech lat⁹. Na początku Wielkiego Postu katechumen mógł ubiegać się o przyjęcie do drugiej klasy katechumenatu, będąc wtedy określany jako wybrany, i uczestniczyć w katechezach, których celem było bezpośrednie przygotowanie do przyjęcia chrztu. Nie ograniczały się one jedynie do słuchania nauk, lecz obejmowały również takie praktyki, jak: egzorcyzmy, wyznawanie grzechów, modlitwa, post, jałmużna, czuwanie i dobre uczynki.

Sakrament chrztu udzielany był w Wigilię Wielkanocną lub w Wigilię Zesłania Ducha Świętego, po jego przyjęciu neofita musiał jeszcze odbyć ostatni etap inicjacji chrześcijańskiej, którym była katecheza sakramentalna trwająca zaledwie tydzień. Treść katechez przygotowujących katechumenów do przyjęcia sakramentu chrztu opierała się na tekstach Pisma Świętego i głoszona była w formie homilii w niedziele i święta. Nauka moralna i przygotowanie do sakramentu pokuty były głównym przedmiotem katechez, które miały szczególnie charakter wychowawczy, a ideał wychowania stanowiła osoba Jezusa Chrystusa¹⁰.

Omawiając kwestię katechezy w Kościele pierwotnym, nie można pominąć roli, jaką odgrywali świeccy katecheci, mimo iż właściwym katechetą był w tamtym czasie biskup, który osobiście prowadził katechezę przygotowującą do przyjęcia sakramentu chrztu i wygłaszał kazania misyjne. Jednak wzrastająca liczba chrześcijan pociągała za sobą coraz więcej pracy i obowiązków, które spadały na barki biskupa, w związku z czym konieczne stało się ustanowienie urzędu katechetów. Tę odpowiedzialną funkcję powierzano zdolniejszym kapłanom, diakonom, ale również dobrze przygotowanym osobom świeckim¹¹. Co ciekawe,

⁸ Zob. TENŻE, *Historia katechezy (skrypt dla studentów ATK)*, Warszawa 1975, s. 7.

⁹ Zob. *tamże*, s. 8.

¹⁰ Zob. J. DĄCZAK, *Katechetyka*, s. 240.

¹¹ Polskie słowo «świecki» wskazuje na szczególną więź, jaka łączy człowieka ze światem, i stanowi odpowiednik terminu «laik» używanego w językach obcych. Począwszy od III w. przed Chr. określenie «świecki» pojawia się na papirusach i inskrypcjach, a w II w. używano go, mówiąc o tych, którzy nie otrzymali inicjacji. W Starym Testamencie słowo to posiada pozytywne znaczenie i odnosi się do członka narodu wybranego, w przeciwieństwie do członków ludów pogańskich. Z kolei w Nowym Testamencie nie znajdziemy ani słowa «laik», ani też określenia «świecki», ponieważ do ludu Bożego należą na równi wszyscy członkowie. W języku chrześcijańskim termin «laik» po raz pierwszy pojawia się około 95 r. w Pierwszym Liście do Koryntian (40,5 n.) Klemensa

pierwsza szkoła katechetyczna została założona właśnie przez osoby świeckie: Pantena, Klemensa Aleksandryjskiego i Orygenes. Powstające w ten sposób placówki były zlokalizowane w większych miastach i przeznaczone dla katechetów starożytności, stanowiąc zawiązki przyszłych uniwersytetów. Świadczenia o działalności świeckich katechetów odnajdujemy także w tekstach Pisma Świętego. W szczególności św. Paweł w swoich listach wspomina świeckich pomocników w ewangelizacji. Trzeba przyznać, że szybkie rozprzestrzenianie się chrześcijaństwa było owocem współpracy i zaangażowania członków laikatu¹².

Reasumując, można zauważyć, że w Kościele starożytnym duży nacisk kładziono na katechumenat przygotowujący do przyjęcia sakramentu chrztu. Dbano nie tylko o wiedzę religijną, ale starano się również kształtować człowieka Bożego. Źródłami katechezy w tamtym czasie były Pismo Święte i liturgia. Wraz ze wzrastającą liczbą wierzących w Chrystusa włączano do współpracy także osoby świeckie, a wśród nich katechetów, których kształcono w szkołach katechetycznych¹³.

2. KATECHEZA W ŚREDNIOWIECZU

Katecheza w epoce średniowiecza przybierała różne formy, w zależności od kraju, zwłaszcza że większość ludności dawnego Imperium Rzymskiego przyjęła już chrześcijaństwo. Można jednak ustalić ogólne linie rozwoju katechezy charakterystyczne dla tej epoki.

Głównym celem katechizacji przestało być wieloletnie przygotowanie do chrztu, a tym samym instytucja katechumenatu zaczęła tracić swoje pierwotne znaczenie, wymagano natomiast, aby kandydaci zgłaszali się na kilka dni przed chrztem, aby przyjąć obrzędy, które poprzedzały przystąpienie do sakramentu. Katechumenat nie został całkowicie zlikwidowany, ale przygotowanie do życia chrześcijańskiego odbywało się w trojaki sposób. Po pierwsze, za pośrednictwem przenikniętego duchem chrześcijaństwa środowiska społecznego, które pełniło rolę pierwszej szkoły życia religijnego. Po drugie, coraz większą rolę zaczęły odgrywać święta kościelne, łączące osoby katechizowane z prawdami objawionymi. A po trzecie, poprzez przedstawienia religijne, ożywiające i pogłębiające przeżycia duchowe¹⁴.

Liczne wydarzenia społeczne, takie jak: koronacja na króla, pasowanie na rycerza czy działalność różnych bractw i stowarzyszeń, nabierały charakteru

Rzymskiego i oznacza człowieka świeckiego lub rzeczy świeckie. Ostatecznie «świecki» rozumiany etymologicznie ma podwójne znaczenie: bycie częścią ludu, a w jego ramach przynależność do niższej kategorii osób niepiastujących kierowniczych stanowisk. Zob. W. ZYZAK, *Co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne? Duchowość chrześcijańska na świeckiej drodze życia*, Żywiec 2008, s. 1-2.

¹² Zob. J. DAJCZAK, *Katechetyka*, s. 241.

¹³ Zob. *tamże*, s. 242.

¹⁴ Zob. *tamże*, s. 274.

religijnego, co miało wpływ na całokształt wychowania religijnego i rozkwit chrześcijaństwa¹⁵. Ponadto wychowanie w wierze zyskało w średniowieczu formę prawną, która była regulowana przez synody wydające szereg przepisów zobowiązujących duchownych do głoszenia słowa Bożego i większego zaangażowania w rozwój życia religijnego. Również rodzice i rodzice chrzestni zostali zobowiązani do katechizacji dzieci poprzez naukę modlitw i posyłanie ich do szkół przyklasztornych. W ten właśnie sposób rodzina zastąpiła starożytną instytucję katechumenatu. Kościół nieustannie starał się wspierać rodziców, na których spoczęła odpowiedzialność za religijne wychowanie dzieci¹⁶.

W okresie średniowiecza nie można jeszcze mówić o właściwej dla katechezy metodzie, aczkolwiek charakter autorytatywny posiadała metoda wyjaśniająco-podająca, w której przekazywanie prawd wiary wzbogacono ilustracjami, a także przykładami z codziennego życia.

We wspomnianej epoce rodzina stanowiła główny czynnik religijnego wychowania dzieci i młodzieży, gdyż właśnie w tym środowisku odbywała się inicjacja do życia chrześcijańskiego. Rodzice, którzy katechizowali swoje dzieci, otrzymywali podczas niedzielnych i świątecznych kazań pouczenia od duchownych, a nad całością wychowania czuwali urzędowi katecheci, których zadaniem było pouczanie dorosłych, a także uzupełnianie ich wiedzy i korygowanie błędów wychowawczych. Pomimo tego właściwymi katechetami we wspomnianej epoce byli kapłani. Kościelna katecheza była realizowana podczas mszy św. i popołudniowych nabożeństw, co wraz z upływem czasu okazało się niewystarczające, dlatego zaczęły powstawać szkoły parafialne, klasztorne i katedralne, a w końcu uniwersytety. Sobór Laterański IV z 1215 r. mocno podkreślił spoczywający na rodzicach obowiązek posyłania dzieci do tego rodzaju szkół poprzez nałożenie na wszystkich wiernych konieczności rocznej spowiedzi i komunii.

Niezależnie od urzędowych katechetów pierwszymi nauczycielami i wychowawcami dzieci pozostali rodzice i rodzice chrzestni, co było wynikiem nałożenia na nich – przez kolejne synody epoki średniowiecza – obowiązku wychowania chrześcijańskiego. Rodzice poprzez naukę i własne życie mieli służyć potomstwu przykładem i budować fundamenty dla katechezy realizowanej w kościele¹⁷.

W średniowieczu chodziło nie tyle o inicjację chrześcijańską dorosłych, ile o wprowadzenie w życie religijne dzieci ochrzczonych. Mamy w tym czasie do czynienia z dwiema wspólnotami, w których realizowane było nauczanie katechetyczne: parafia, czyli katecheza dla dorosłych, oraz rodzina, która była pierwszym

¹⁵ Zob. R. MURAWSKI, *Historia katechezy*, s. 3.

¹⁶ Zob. *tamże*, s. 8.

¹⁷ Zob. J. DĄCZAK, *Katechetyka*, s. 270.

i najbardziej podstawowym miejscem przekazywania i praktykowania chrześcijaństwa dla dzieci i młodzieży¹⁸.

3. KATECHEZA NOWOŻYTNA

Już w średniowieczu dało się słyszeć wołanie o reformę, które w pierwszej połowie XVI w. doprowadziło do wybuchu reformacji, zapoczątkowanej wystąpieniem Marcina Lutra w Niemczech, by z czasem swym zasięgiem objąć całą Europę. Reformacja stała się przyczyną rozerwania wielkiej rodziny chrześcijańskiej na Zachodzie i odejścia od Kościoła rzeszy wiernych¹⁹.

Epoka nowożytna w dziedzinie katechetycznej naznaczona została trzema wydarzeniami. Pierwszym było wprowadzenie szkolnego katechizmu jako pomocy w nauczaniu. Drugie wydarzenie to uzupełnienie programu nauczania przez dodanie dziejów biblijnych jako odrębnego działu katechezy. Trzecie natomiast to udoskonalenie metody nauczania elementami psychologicznymi. W historii katechezy jest to niezwykle ważny okres, gdyż wiek ten przyniósł ze sobą dobrze zorganizowaną formę zarówno katechezy parafialnej, jak i szkolnej. W czasach średniowiecza katechizacja dzieci była obowiązkiem rodziców, z kolei szkoły parafialne przeznaczone były w pierwszej kolejności dla kandydatów do kapłaństwa. Tymczasem w XVI w. dokonana się w tej kwestii zasadnicza zmiana, gdyż powstały tzw. Szkoły Nauki Chrześcijańskiej, do których mogły uczęszczać dzieci z terytorium danej parafii²⁰.

Sobór Trydencki (1545-1563) kwestią katechezy zajął się w sposób kompleksowy, wydając szczegółowe przepisy. Wśród nich można wymienić polecenie wizytacji szkół przez biskupów i proboszczów w celu zbadania, na ile uczniowie i nauczyciele praktykują życie chrześcijańskie. Nauczanie dorosłych prawd wiary zyskało swoją klasyczną strukturę, a mianowicie: głoszenie kazań w niedzielę i święta. Niedzielna katecheza dzieci i młodzieży została ustanowiona na 24. sesji Soboru i dotyczyła przekazywania podstawowych prawd wiary. Jednym z najważniejszych osiągnięć wspomnianego Soboru Trydenckiego było przygotowanie i wydanie w 1566 r. *Katechizmu rzymskiego*, który został przeznaczony jedynie dla osób duchownych i, niestety, nie zyskał rozgłosu. Ogólnie można powiedzieć, że XVI w. był czasem powstawania katechizmów w Kościele katolickim. Zawierały one krótki, systematyczny i zwięzły wykład nauki chrześcijańskiej i były przeznaczone dla wiernych, a także dzieci i młodzieży, stając się urzędowymi tekstami

¹⁸ Zob. R. MURAWSKI, *Duszpasterstwo katechetyczne*, s. 12.

¹⁹ Zob. J. UMIŃSKI, *Historia Kościoła*, t. 2, Opole 1960, s. 1.

²⁰ Zob. R. MURAWSKI, *Historia katechezy*, s. 25.

Kościoła w nauczaniu prawd wiary. Oprócz tego kładło się w nich nacisk na wiedzę, a także obowiązki i obronę wiary²¹.

Funkcję katechetów pełnili przede wszystkim katecheci urzędowi, a wśród nich kapłani. W czasach nowożytnych powstawały nowe zgromadzenia zakonne nastawione na nauczanie katechezy, wśród których prym wiedli jezuici, pijarzy, bracia szkół chrześcijańskich, siostry felicjanki, urszulanki, franciszkanki oraz wizytki²².

W XVI w., wraz z narodzinami oddolnych inicjatyw dla dzieci i młodzieży, szczególnie w północnych Włoszech (szkoły chrześcijańskie), które Sobór Trydencki rozciągnął na cały Kościół, zalecając wprowadzenie niedzielnej i świątecznej katechezy dla wspomnianej grupy, miejscem realizacji katechezy stała się parafia. Sytuacja uległa zmianie dopiero w okresie oświecenia, w drugiej połowie XVIII w., kiedy w wielu państwach Europy organizacja szkolnictwa znalazła się w rękach władz państwowych, wprowadzających powszechny obowiązek podstawowego nauczania. Wówczas katecheza została przeniesiona z kościoła do szkół publicznych. Pozostając pod nadzorem państwa, przekształcona została w szkolny przedmiot, czyli naukę religii. Od tamtej pory obserwuje się redukowanie pojęcia katechezy, czyli sprowadzanie jej do szkolnego przedmiotu, co skutkuje zanikiem katechezy dorosłych i zamianą katechezy parafialnej na krótkie przygotowanie przed pierwszą spowiedzią i Komunią świętą, czy sakramentem bierzmowania. Od tego czasu zaczyna się też powszechnie używać określenia «nauka religii», jako równorzędnego dla katechezy²³.

4. KATECHEZA PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II

Zaangażowanie laikatu w życie Kościoła zmieniało się na przestrzeni wieków. Potwierdzeniem wzrastającej roli świeckich członków ludu Bożego były trzy kongresy apostołstwa osób świeckich, które odbyły się w latach 1951, 1957 i 1967. Dynamizm ten był szczególnie widoczny w czasie trwania Soboru Watykańskiego II, który nie tylko powołał świeckich audytorów i korzystał z ich współpracy z komisjami soborowymi, ale również podjął próbę odpowiedzi na pytanie: kim są świeccy? Ostatni Sobór powszechny pod nazwą «świeccy» rozumie wszystkich wiernych chrześcijan, którzy nie są członkami stanu kapłańskiego i zakonnego, ale stanowią lud Boży i na sobie właściwy sposób uczestniczą w królewskim, kapłańskim i prorockim urzędzie Syna Bożego. Dzięki temu sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie. Według wypowiedzi

²¹ Zob. J. DAJCZAK, *Katechetyka*, s. 291.

²² Zob. E. WERON, *Świecki chrześcijanin w Kościele*, „Communio” 1:1981, z. 6, s. 86.

²³ Zob. R. MURAWSKI, *Duszpasterstwo katechetyczne*, s. 12.

papieża Pawła VI osoby świeckie są naturalnym pomostem łączącym Kościół z rzeczywistością doczesnego świata. Ów pomost stwarza możliwości dotarcia z przekazem Ewangelii do wszystkich warstw społecznych i odnowienia rzeczywistości doczesnej²⁴.

Sobór Watykański II, wymieniając środki służące realizacji zbawczej misji Kościoła poprzez posługę słowa, pierwsze miejsce przyznał katechizacji, do której powołani są: biskupi, kapłani, zakonnicy, siostry zakonne i osoby świeckie. Członkowie laikatu realizują swoje powołanie do apostołstwa słowa Bożego szczególnie przez katechizację, która powinna łączyć się z określonym sposobem życia zgodnym z wyznawaną i głoszoną wiarą i opierać się na modlitwie, pokucie i cierpieniu, co zostało zaakcentowane w *Dekrecie o apostołstwie świeckich*. Sprawdzianem autentyczności apostołskiej postawy świeckich katechetów jest radość płynąca z mówienia o Bogu, o czym wspomina *Ogólna instrukcja katechetyczna*²⁵, a także więź z Chrystusem, realizowana poprzez przykład własnego życia.

Zadaniem katechety jest budzenie i rozwijanie cnoty wiary poprzez nieustanne wzywanie katechizowanych do podjęcia decyzji wiary, czyli doprowadzenie ich do pełnego przyłgnięcia do Boga. Katecheta jako ten, który jest dojrzały w wierze; który usłyszał i uznał za wartość, a następnie przyjął prawdę przez słowo i styl życia, przekazuje ją innym, dążąc w ten sposób do zbawczego dialogu z katechizowanymi przez siebie dziećmi i młodzieżą, do ożywiania go i pogłębiania, co wymaga zaangażowania i wciąż na nowo budzącej się fascynacji Chrystusem, która stanowi najwyższą wartość. Katecheta powinien dawać innym to, czym sam żyje. Nie może się on ograniczać jedynie do przekazywania informacji, lecz musi formować, nieść pomoc w podejmowaniu decyzji wiary i chrześcijańskiego sposobu życia. Aby działanie katechetyczne było skuteczne, konieczna jest żywa wiara tego, który katechizuje, codziennie dając przykład chrześcijańskiego życia swoim uczniom. To właśnie jego wiara, jako świadka, musi stanowić oparcie dla katechizowanych, których życie religijne rozwija się w oparciu o przykład czerpany ze świata dorosłych²⁶.

Rola świeckich w katechezie przedsoborowej zależała głównie od duszpastryczy posiadających prawo jej stanowienia i realizacji. Sytuacja zmieniła się po Soborze Watykańskim II, kiedy zaangażowanie członków laikatu w tworzenie katechezy i jej realizację wynikało z natury Kościoła będącego ludem Bożym.

²⁴ Zob. E. WERON, *Laikat i apostołstwo*, Paryż 1973, s. 19.

²⁵ Zob. B. BRZUSZEK, *Apostołskie funkcje wiernych świeckich* [w:] *Powołanie do apostołstwa*, red. T. Bielski, Poznań 1975, s. 300.

²⁶ Zob. J. SZPET, *Katecheta – świadkiem i przyjacielem*, „Katecheta. Dwumiesięcznik poświęcony wychowaniu religijnemu” 1986, nr 1, s. 17.

Świeccy przestali być traktowani jako czynnik drugorzędny czy podporządkowany, ale razem z osobami duchownymi tworzyli wspólnotę katechetyczną²⁷.

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Katecheza w Kościele starożytnym była ukierunkowana na przygotowanie osób do przyjęcia sakramentu chrztu, z kolei celem epoki średniowiecza było wprowadzenie w życie religijne dzieci ochrzczonych. Oświecenie przyniosło ze sobą zmiany, które polegały na przeniesieniu katechezy z kościoła do szkół publicznych i przekształcenie jej w szkolny przedmiot, czyli naukę religii.

Jednocześnie na przestrzeni kolejnych wieków Kościół dostrzegał potrzebę zaangażowania członków laikatu w katechizację młodego pokolenia, czego wyrazem są dokumenty Soboru Watykańskiego II: *Dekret o apostołstwie świeckich* czy posoborowa *Ogólna instrukcja katechetyczna*. By jednak osoby świeckie mogły jak najlepiej wypełniać zadania, jakie stawia przed nimi Kościół i świat współczesny, zakładane były szkoły katechetyczne, które z czasem przekształciły się w uniwersytety.

Wydaje się, że cel artykułu, którym była próba ukazania zmian, jakim na przestrzeni wieków podlegała katecheza Kościoła, został osiągnięty, niemniej aktualność podjętej tematyki stwarza możliwości jej dalszego pogłębienia i rozwinięcia.

BIBLIOGRAFIA

- BRZUSZEK B., *Apostolskie funkcje wiernych świeckich* [w:] *Powołanie do apostołstwa*, red. T. Bielski, Poznań 1975.
- DAJCZAK J., *Katechetyka*, Warszawa 1956.
- FINKE M., *Odnowa katechetyczna (zarys katechetyki kerygmatycznej)* [w:] *Pod tchnieniem Ducha Świętego*, Poznań 1964.
- MURAWSKI R., *Duszpasterstwo katechetyczne przygotowujące do sakramentów bierzmowania i małżeństwa*, „Katecheta. Miesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 2005, nr 9, s. 11-15.
- MURAWSKI R., *Historia katechezy (skrypt dla studentów ATK)*, Warszawa 1975.
- SZPET J., *Formacja katechetów w Polsce*, „Katecheta. Miesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 2010, nr 10, s. 4-6.
- SZPET J., *Katecheta – świadkiem i przyjacielem*, „Katecheta. Dwumiesięcznik poświęcony wychowaniu religijnemu” 1986, nr 1, s. 17-21.
- UMIŃSKI J., *Historia Kościoła*, t. 2, Opole 1960.

²⁷ Zob. H. WROŃSKA, *Środowisko oratoryjne św. Jana Bosko inspiracją dla katechezy współczesnej. Pojęcie środowiska oratoryjnego*, „Katecheta. Dwumiesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 1989, nr 6, s. 248.

WERON E., *Laikat i apostołstwo*, Paryż 1973.

WERON E., *Świecki chrześcijanin w Kościele*, „Communio” 1:1981, z. 6, s. 86-89.

WROŃSKA H., *Środowisko oratoryjne św. Jana Bosko inspiracją dla katechezy współczesnej. Pojęcie środowiska oratoryjnego*, „Katecheta. Dwumiesięcznik poświęcony katechezie i wychowaniu religijnemu” 1989, nr 6, s. 248-252.

ZYZAK W., *Co mam czynić, aby osiągnąć życie wieczne? Duchowość chrześcijańska na świeckiej drodze życia*, Żywiec 2008.

Streszczenie: Katecheza jest wychowaniem w wierze dzieci, młodzieży i dorosłych i obejmuje nauczanie doktryny chrześcijańskiej, które jest przekazywane w sposób systematyczny i całościowy, w celu wprowadzenia wierzących w pełnię życia chrześcijańskiego. Pomimo upływu kolejnych wieków historii była to zawsze ta sama katecheza Kościoła, zaś zmianom ulegała jedynie jej forma, funkcje i sposoby realizacji.

Słowa kluczowe: historia, Kościół, katecheza, świeccy.